

Phong theo phóng sự của Jean-Matthieu Gauthier (Tập Ch c Les Enfants du Mékong).

Sáng sớm tinh sương, cây cao m h s . Hàng cây thẳng t p bên l đ ng trông nh nh ng b c h a đ c a ki n trúc s , t ng hàng s c th ng t p đen tr ng. Nh ng hàng cây đen t o nh ng hàng s c, trong màu s ng s a đ c l n l n xa xa nét ch m phá c a vài đám ng i đang đ c, khoét, thâu gom nh ng gi t s a đ c quý giá c a m cao su, « Vàng tre ng ».

Hình nh tuy thoáng thoáng n hi n trong bu i sáng m s ng hôm y v i tôi th t là hình nh đ y c m xúc.

« Rubber tree, rubber tree » (Cây cao su) Aong la to gi i thi u đ át ti ng n của chi c xe mô tô ch hai chúng tôi đang vùn v t lao d i d c c n m a đ u mùa. « But it was the jungle before », và anh b n ng i Jarai thêm m t câu thông « a long time ago » cùng trong m t gi ng nói y, nh ng tôi c m nh m t ti ng n c n ngh n ngào (Nh ng đây tr c kia là r ng già, tr c kia ...x a l m).

R ng già ? . Không tin đ c. Trên đ n đ ng dài, nh cu n phim đang chi u và b c à lăm, nh ng hình nh đang trải dài, t p n i nhau, gi ng h t y nhau, l p l i nhau, trải dài trên hàng cây s , nh ng hàng cây cao su th ng t p, g ch s c, t p n i nhau vùn v t ch y đ c theo nhau bên l đ ng. Và th nh tho ng nh ng đ n đi n cây cao su, nh ng cho vài hàng café c a nh ng đ n đi n cà phê, ... Nh ng r ng già đâu ? Không có, và không th tin là có đ c. .

M t n n Văn hóa đang di t vong:

Ch c n có 30 năm là đ đ h y ho i toàn b « khu r ng muôn v n thánh » (la forêt des mille génies). « Cu c tàn phá b t đ u ngay vào nh ng ngày đ u nh ng ngày Th ng Nh t đ t n c Vi t Nam năm 1975 » Ti n sĩ Matthieu Guérin, giáo s Tr ng khoa S Hi n đ i c a Vi n Đ i H c Caen và chuyên viên nghiên c u n n Văn hóa dân t c Jarai t p t c nh n m nh đ gây s chú ý c a các thính gi trong bu i nói chuy n tu n v a qua t thính phòng Đ i h c Sorbonne v cuộc tàn phá R ng già và c p đ t Tây nguyên Việt nam .

Hi n t  ng m t n n nông nghiệp l  ng th c (c a ng i d n tộc Jarai) được bi n thành m t nền nông nghiệp công nghệ và th  ng m i dài hạn ngày nay đã lên đ n m t m c đ  tr m tr ng có nguy cơ đ n t  ng lại c a ng i Jarai. « Trước hoàn cảnh b  cướp đ t có k  hoạch, ng i d n Jarai trước ch  bi t l i s u vào vùng r ng già. Nh ng ngày nay, g n như không còn r ng già n a, và h  đang b  đưa vào b y s p. Không biết làm sao h n, hoặc là ch p nh n s  ph n, b  đ ng hóa vào d n t c Kinh, hoặc là kêu gọi m  ra m t cuộc đấu tranh đ y tuy t v ng ».

Th t v y, đây là m t nền Văn hóa đang b  h y hoại. Cách đây không bao lâu, ng i d n tộc Jarai di sản c p trong những khu rừng già (của h ), câu cá trên nh ng gi ng nước ch y siết, hái hoa, hái trái, đất r ng làm r y ... và d n t c Jarai, nh ng đ a con của r ng l n lên, sanh t n, s ng và sanh hoạt trong r ng, v i r ng. Và còn h n th  n a, d n tộc Jarai có m t m i t  ng quan li n h  đ c bi t và m t thi t v i r ng, h  v i r ng mà m t, nh  nh ng tài liệu nghiên cứu của nhà truy n giáo – nh n ch ng h c Jacques Dournes đã chứng minh.

Nh ng, ...ngày nay «Hãy t  ng t  ng r ng trong vòng ch  30 năm ng n ng i, quý b n đang nhìn thấy gia tài văn hóa của quý b n đang bị tiêu hủy và trên đường s p đ  » Ti n sĩ Matthieu Guérin nói tiếp. « Đó là nh ng g i hi n đang xảy ra v i d n tộc Jarai. N u h  không hòa đ ng, n u h  không ch p nhận l i s ng c a ng i Kinh, và n u h  không ch p nhận l i s ng đ nh c , h  s  không còn n i c ng . Và đ  k t luận chúng t i g i đây là m t lo i di t (nh n) ch ng (ethnocide) ».

S  khan hi m đất đai :

C ng b t đ u vào nh ng năm 1990, v i nh ng chánh sách Đ i m i, v i s  tăng v t c a th  tr  ng C  phê, v i nh ng luật l  m i v  đ  n đ a ... cuộc sống của ng i d n tộc Jarai b t đ u đi vào ng  c t. C ng b i chánh sách Đ i m i, d n Kinh m i có ý th c tiềm năng của đất đai màu m , giàu có nh ng kém s  đ ng c a Tây nguyên. Nhiều vùng h  có c m t  ng còn « b  b  hoang », và c  th  m nh ai n y đ  xô vào xâm chiếm. Nh ng luật đ n đ a 1993 c ng không giúp đ  anh d n t c đ a ph  ng Jarai. V i luật này, anh nông dân Jarai v  m t pháp lý là s  h u ch  c a m nh đặt mình, nh ng Nhà nước quản lý việc s  đ ng và khai thác. Và s  th t là, Nhà nước ch  cho phép anh nông dân ch  nh n  ng quyền khai thác có h n đ nh theo m a m n, hàng năm hay v nh vi n c ng tùy theo lo i ng  c c hay hoa m u. Kh n n n thay cho d n tộc Jarai, là h  canh tác theo kiểu Jarai là ki u du m c, đ t r ng làm r y, năm nay làm ở đây, năm sau đi ch  khác, đ  cho n  ng cũ, r y cũ ngh  m t, h  canh tác với nh ng lo i ng  c c l  ng th c, kém giá trị kinh t , và đau đ n h n là trong tay h  không có m t t m gi y chứng minh nh ng m nh đ t  y là gia s n của h  ... Và c  th  là đất đai của h  l n l n b  l n chiếm.

Đ ng thời gian ấy, khi nh ng đ n đ n cả ph  vùng Tây nguyên Trung ph n đ a Việt nam lên hàng s  hai th  gi i v  m c xuất c ng cà phê, thì nh ng đ n đ n cao su cũng tăng nhanh vượt b c m c s n xuất đem về cho Việt nam trên 15 T  đ ng hàng năm (khỏang 700 Tri u  ) và Ti n sĩ Matthieu Guérin k t luận rằng nay : « Cà phê đã bi n thành Vàng đen, cao su là Vàng tr ng, và m t cuộc di dân kh ng l  b t đ u được t  ch c đ  đem người Kinh mi n đ  i xâm nhập vùng Cao nguyên Trung ph n ».

Ngày nay t i thành phố Pleiku th  ph  T nh Gia Rai, c  200 ngàn người Việt g c Kinh và 40 ngàn người dân tộc Jarai. Đ  so sánh, trước Đ  nh  th  chiến, t  s  dân Th  ng*   Tây nguyên Trung Ph n Việt nam là 93%.

Ngày nay nếu ta đ n viếng Pleiku, «ph  núi cao, của các em Pleiku mà đ  môi h ng », nếu ta đi giữa thành phố, nay, không còn « là đi năm phút quay v  ch n cũ » n a, mà s  th y m t th  xã t n th i, đ y nh ng cao  c, v i nh ng n n k t xe, b i b m,  n ào b i nh ng tiếng xe gắn máy, chúng ta ch  tìm thấy bóng người Th  ng, người dân tộc Jarai   t  t p (b  v t) bên ven b  thành phố, trong những nhà t n, vách ván trên n n đ t n n tạo thành những khu nhà bình dân (bidonville – slum) điều tàn, d  d y. ...

Anh b n Aong v a c  i v a n i «Anh tìm xem c  hàng cây nào không ? » Th t v y, nh ng nhà s n truy n th ng trên vùng Gia Rai phải tìm đ  con m t m i th y, và r ng già phải còn lâu mới nhìn th y. Trái l i trong khu bình dân  y, trong những căn nhà vách mái t n  y, đêm nh  ngày, ngày nh  đêm, đen t i không m t ánh sáng, d  d y, b n th u, hoang tr ng, ít bàn ít gh , ch  nh ng s p ng , vài hình ảnh l n l n được ch ng lên bàn th , hình H  chí Minh b t buộc, hình Đ c m , thánh giá Thiên Chúa. Trong m t căn nhà kia, trên chiếc bàn xi u v o, m t gà-m n m p m o ch a vài th c  n th a: vài mu ng c m ngu i, ba qu  b p « B a c m tr a còn l i và đó cũng là ph n c m chi u »

Aong c t nghĩa sau khi đã h i bà ch  nhà.

Đ ng nghĩ rằng tình trạng kinh t  của dân tộc Jarai khá h n lúc trước vì nh  n n kinh t  vùng Tây nguyên đã phát triển. Rất ít gia đ nh người dân tộc c  đ n vào nhà, và r t hi m nhà người dân tộc c  TV, ta c  th  kết luận nhà người dân tộc Jarai s ng cũng gi ng như gi c m  c a h : tí ti, t m s ng qua ngày.

Giờ có một thời cơ số cho họ ? Họ mong Nhà nước Việt nam trả đất lại cho họ. Trả đất cho họ là tiền cho họ. Và có thể cho phép họ được tự do tham vọng, như Hiên Pháp nước Việt nam Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa đã quy định. Họ có xin quyền Tự do không ? « Thời cơ mà nói – Aong trả lại – Cũng có vài người có nghĩ đến, nhưng đó là một chuyện khác ».

Trước những tình trạng đối kháng và những đòi hỏi những quy định này, rồi dần dần những sự xung đột : một cuộc chiến tranh chiếm đoạt của Nhà nước để quy hoạch cho công nghệ, một chuyển nhượng giá của một chủ xí nghiệp để mua đất, ... và còn nhiều chuyện không được các cơ quan cầm quyền đưa ra những lý công bằng đã đem lại một cuộc nổi dậy và cuộc đàn áp đã đổ máu vào năm 2001.

*Người ở Thủ Đức: một tên gọi mới được chủ nghĩa tại Tòa. Lúc xưa người miền xuôi thường gọi người ở Thủ Đức là Miền. Người ở Thủ Đức thực sự là một vùng đất gọi toàn thể các dân tộc thiểu số vùng Tây Nguyên Trung phần Việt nam : Jarai, Bahnar, Rhadé, Sédang, Koho, Bru, Pacoh, Katu, Sré .. Tất cả là 40 dân tộc khác nhau gọi chung theo một tên chung (cộng) là Degar, tên ngôn ngữ có nghĩa là « những người con của rừng núi ». Tổng dân số vào khoảng 400 ngàn, trong đó có 100 ngàn người Jarai.

Những ngày nay, nếu tình hình có vẻ tốt hơn đối với người dân, vẫn còn lại rải rác, vài tuấn mã tinh anh, những cuộc xung đột nhỏ nhỏ đòi hỏi công bằng, công lý trong những giới quy tắc một vài họ sẽ đất đai.

Sau nhiều giờ lái xe lên núi, trên một lối đi ngoằn ngoèo mòn mà trên mặt a rào đêm trước đã biến thành những vũng lầy trên đất, chúng tôi đến một kho rừng trong rừng. Buổi thánh lễ diễn ra trong một nhà kho biến thành một Nhà Thờ bao bọc chung quanh bởi những hàng cây cao su thẳng đứng như những cột trụ kiên cố, và tàn. Màn đêm sẫm màu xuống, tiếng gió thổi qua cùng cơn xuyên qua tàng cây cao su, cơn tranh thủ với ánh đêm đang bắt đầu lên ánh. Tôi có cảm tưởng gặp lại một hình ảnh quen thuộc của buổi tan lễ ở làng chúng ta, bên Pháp. Cũng những câu chào nhau, cũng những câu chuyện bắt đầu những không dứt được vì với con họ thúc giục và nhanh, cũng những cái vẫy tay, cũng những bắt tay với vẫy, cũng những câu trao đổi tiếp tục những đây là chung quanh các gốc cây cao su. Đây là một nhóm người Jarai được biết, ngoài cái họ cùng gia đình tôn giáo với đa số dân Jarai - 90 % người Jarai là người ở Thủ Chúa (Tin lành hay thuộc Thiên Chúa Giáo La mã) - họ là chủ nhân của các cao su chung quanh nhà Thờ này.

Đây là một thí dụ để các người Jarai khác noi gương theo. Nên hay không nên. Chuyện này là việc riêng anh em người Jarai; Nhưng phải nhìn nhận là một sự người và n sự ng d dàng và « thành công » với chi phí, nhưng chúng ta cũng phải tính đến cái nhìn: theo thống kê chính thức có 8 000 công nhân gốc người Thổ Nhĩ Kỳ trên toàn bộ 20 000 công nhân công nghiệp cao su của Tỉnh Gia Rai. Aong và các bạn bè anh và cả nói « Đó là con số đáng thất vọng, cho cho chúng ta và người ngoại quốc ... Nếu thực sự có nhiều công nhân Jarai làm việc cho các đồn điền cao su thì đâu có cần người Jarai thất nghiệp như ngày hôm nay ... ».

Bạn phải người làm Anh để với người Em :

Đây là một lý thuyết chính trị đã được áp dụng trong những chính trị của Đảng Cộng sản Việt Nam và Nhà nước Việt Nam để với 54 dân tộc thiểu số của đất nước Việt Nam. Matthieu Giérin không ngần ngại gọi đây là một « hươu tâm » « Nó phát xuất từ cái sự quan niệm chính trị của Staline, khi Staline tuyên bố rằng người Nga (dân tộc Nga) phải giúp đỡ các dân tộc thiểu số khác phát triển ». Và Đảng Cộng sản Việt Nam tuyên bố rằng người Kinh Việt Nam phải giúp người Thổ Nhĩ Kỳ đi vào Văn minh. Một chuyện làm càng nhiều càng hơn, khi trong khoảng thời gian gần đây, người Kinh mua người Thổ Nhĩ Kỳ theo học Kinh Giáo.

Đó kết luận, để với một sự đồng người Việt, « giúp đỡ » người Thổ Nhĩ Kỳ là giúp đỡ kinh tế, và xa hơn nữa giúp đỡ kinh tế và văn hóa những người bị t tôn trọng để bị t văn hóa người Thổ Nhĩ Kỳ – những hãy còn tồn tại trong vùng Tây nguyên bị biến thành những khu « biệt lập người Da đỏ » (Réserves d' Indiens) kiểu M, chuyên biệt di dân Múa Vũ Văn Hóa cho các đoàn du khách đến thăm viếng.

Hiện nay, mặc dù có những khó khăn, thiểu số những người Jarai đã nếm và rút kinh nghiệm của các thế hệ trước. Sau một thời gian khúm núm trước Nhà cầm quyền Trung ương người Kinh, người Dân tộc Jarai không quên họ là một bộ phận của gia đình đa dân tộc Việt. Họ không quên rằng vào thế kỷ 19, không xa lắm, các Hoàng Đế Triều đình Huế đã tiếp các potaos, các Vua Jarai, những người và Vua để ng mình trong việc giao thiệp và mang bộ cõi. Họ hiểu rằng họ có một vai trò quan trọng trong Đế gia đình đa dân tộc Việt trong việc cứu nước và giữ nước Việt Nam .

Ngày nay Hiếm hoi Trung Quốc bành trướng đang mở ngày mở lớn. Di dân Trung hoa Cộng sản đang tràn ngập xâm phạm vào lãnh thổ Việt Nam. Nhưng công nghệ, nông nghiệp, xí nghiệp phụ thuộc may cho nhà thầu Trung hoa trúng tuyển, thì công nghệ, nông nghiệp, xí nghiệp này là của ngõ để công nhân Trung quốc hay quân đội Trung quốc trá hình ? Đó là một

tràn vào. Vườ i chườ đườ đườ i ngườ đườ c biườ t đườ dườ vườ i công dân Trung quườ c Cườ ng sườ n, ngườ i Hoa có quườ c tườ ch Trung Hoa Công sườ n, có thông hành Trung hoa Cườ ng sườ n đườ c nhườ p vào Viườ t nam không chiườ u khườ, đi lườ i tườ do, làm viườ c tườ do trên đườ t Viườ t nam. Hiườ n nay vì nườ n thườ t nghiườ p do khườ ng hoườ ng kinh tườ, các xí nghiườ p Tàu phải đi cườ sang Viườ t nam, công nhườ n Tàu cũng phườ i đi cườ sang Viườ t nam. Viườ c ký cho nhà thườ u Trung Hoa Cườ ng sườ n mườ mang khai thác quườ ng nhôm trên vùng Tây nguyên sườ là mườ t vườ n nườ n lườ n cho Viườ t nam. Thoườ t đườ u, mườ t vườ n nườ n hườ y hoườ i môi sanh, mườ i trườ ng, thiên nhiên, sau là vườ n nườ n kinh tườ, chườ đườ khai thác quườ ng nhôm sườ làm chai đá đườ t đườ i mườ u mườ cườ a Tây nguyên, hườ y hoườ i tiườ m năng nông nghiườ p cao su và cà phê cườ a đườ t Tây nguyên, đườ ng là thườ mườ i bườ t bóng. Và cuườ i cùng đem 10 ngàn công nhườ n Trung hoa vào Tây nguyên cườ nh tranh vườ i ngườ i công nhườ n Viườ t nam Kinh và Thườ ng, đườ t biườ t Thườ ng là mườ t mườ i hườ a đườ t Văn hóa, đườ t chườ ng (ethnocide) ngườ i thiườ u sườ đườ a phườ ng.

Nguy hiườ m hườ n nườ a, vì chườ đườ chánh trườ thiườ u công bườ ng, bườ t công hiườ n nay cườ a nhà cườ m quyườ n Cườ ng sườ n Hà nườ i đã gây nhiườ u bườ t mườ n cho dân tườ c thiườ u sườ ngườ i Thườ ng. Buườ c ngườ i Thườ ng bườ nườ n Văn hóa cườ truyườ n cườ a mình đườ hườ i nhườ p vào nườ n Văn hóa Kinh là khườ ngườ i Thườ ng, vườ i mườ t chườ đườ chánh trườ nhườ ng vườ y là đườ y ngườ i Thườ ng đi theo ngườ i Tàu. Chườ cườ n Trung quườ c hườ a giúp đườ ngườ i Thườ ng giườ quyườ n Tườ chườ và viườ n trườ dài hườ n đườ đườ c lườ p kinh tườ vườ i Trung Quườ ng Viườ t nam là ngườ i Thườ ng có thườ sườ ra khườ i gia đình dân tườ c Viườ t ngay. Ngườ i Tàu chườ cườ n nói hườ trườ ng ngườ i dân tườ c thiườ u sườ Thườ ng và hườ bườ o đườ m ngườ i dân tườ c thiườ u Thườ ng giườ mườ t bườ n sườ c cườ a mình, là ngườ i thiườ u sườ Thườ ng sườ theo Trung Quườ c ngay. Vườ lườ i Trung quườ c sườ kiườ m soát Lào và Cam bườ t Dia thì Vùng tườ trườ Tây Nguyên Viườ t nam sườ là vùng chiườ n lườ c sườ mườ t vì ở trên nóc nhà cườ a Viườ t nam.

Nhà cườ m quyườ n Viườ t nam, hãy mau mau thườ c đườ y,

Hãy coi chườ ng vùng Tây Nguyên, cườ t xuườ ng sườ ng Trườ ng Sườ n cườ a đườ t nườ c Viườ t nam có thườ bườ bườ gườ y nườ u Nhà cườ m quyườ n Cườ ng sườ n Viườ t nam đườ ng tườ p tườ c đi tườ sai trái nườ y đườ n sai trái khác.